

บทที่ 3

ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดลำพูน

จังหวัดลำพูน เดิมชื่อเมืองหริภุญไชย เป็นเมืองโบราณ มีอายุประมาณ 1340 ปี ตามพงศาวดารโยนก เล่าสืบต่อกันถึงการสร้างเมืองหริภุญไชย โดยท้าวสุทเทห เป็นผู้เกณฑ์พวกเม็งคบุตรหรือชนชาติมอญมาสร้างเมืองนี้ขึ้น ในพื้นที่ระหว่างแม่น้ำสองสายคือ แม่น้ำกวงและแม่น้ำปิง เมื่อสร้างเสร็จได้ส่งทูตไปเชิญราชธิดาภักษิณีเมืองละโว้ พระนาม "จามเทวี" มาเป็นปฐมกษัตริย์ปกครองเมืองหริภุญไชย สืบราชวงศ์กษัตริย์ต่อมาหลายพระองค์ จนกระทั่งถึงสมัยพระยาธิบาล จึงได้เสียการปกครองเมืองหริภุญไชยให้แก่พ่อขุนเม็งรายมหาราช ผู้รวบรวมแคว้นทางเหนือเข้าเป็นอาณาจักรล้านนา เมืองลำพูน ถึงแม้ว่าจะตกอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรล้านนา แต่ก็ได้เป็นผู้ถ่ายทอดมรดกทางศิลปและวัฒนธรรมให้แก่ผู้ที่เข้ามาปกครอง ดังปรากฏหลักฐานทั่วไปในเวียงกุมกาม เชียงใหม่ และเชียงราย เมืองลำพูนจึงยังคงความสำคัญทางศิลปและวัฒนธรรมของอาณาจักรล้านนา จนกระทั่งสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เมืองลำพูนจึงได้เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทย มีผู้ครองนครสืบต่อกันมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ต่อมาภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เมื่อเข้าสู่ครองนครองค์สุดท้าย คือ พลตรีเจ้าจักรคำ ขจรศักดิ์ ถึงแก่พิราลัย เมืองลำพูนจึงเปลี่ยนเป็นจังหวัด มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ปกครองสืบมาจนถึงปัจจุบัน

3.1 สภาพภูมิศาสตร์

3.1.1 ที่ตั้ง

จังหวัดลำพูน ตั้งอยู่ทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ซึ่งเป็นกลุ่มพื้นที่ที่มีศักยภาพที่สามารถจะพัฒนาเป็นศูนย์กลางความเจริญของภาคเหนือตอนบน และพื้นที่ของอนุภูมิภาคุ่มน้ำโขงหรือของพื้นที่สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจในอนาคต โดยตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 18 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 99 องศาตะวันออก ห่างจากกรุงเทพฯ 689 กิโลเมตร โดยทางรถยนต์ และ 729 กิโลเมตร โดยทางรถไฟ

3.1.2 ขนาด

จังหวัดลำพูน เป็นจังหวัดที่มีขนาดเล็กที่สุดของภาคเหนือ มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 4,505.08 ตารางกิโลเมตร ประมาณ 2,815,675 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 4.85 ของพื้นที่ภาคเหนือตอนบนบริเวณที่กว้างที่สุดประมาณ 43 กิโลเมตร และยาวจากเหนือจรดใต้ 136 กิโลเมตร

ตารางที่ 3.1 ขนาดและพื้นที่จังหวัดลำพูน จำแนกเป็นรายอำเภอและกิ่งอำเภอ¹⁹

อำเภอและกิ่งอำเภอ	ขนาด (ตารางกิโลเมตร)	คิดเป็นร้อยละ	ระยะห่างจากจังหวัด
จังหวัดลำพูน	4,505.882		
อำเภอเมือง ลำพูน	473.825	10.78	2
อำเภอป่าซาง	299.950	6.52	11
อำเภอบ้านโฮ่ง	596.901	13.31	36
อำเภอแม่ทา	762.360	16.68	25
อำเภอลี้	1,701.990	37.96	105
อำเภอทุ่งหัวช้าง	486.129	10.79	105
อำเภอบ้านธิ	129.024	2.72	26
กิ่งอำเภอเวียงหนองล่อง	49.433	1.24	45

3.1.3 อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	อำเภอสารภี อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
ทิศใต้	ติดต่อกับ	อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง และ อำเภอสามเงา จังหวัดตาก
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	อำเภอห้างฉัตร อำเภอสบปราบ อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	อำเภอฮอด อำเภอจอมทอง อำเภอหางดง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

3.2 ข้อมูลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส. จังหวัดลำพูน (พ.ศ. 2539)²⁰

การใช้สิทธิการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2539 จำแนกรายจังหวัด (เรียงตามร้อยละของบัตรเสีย) ข้อมูลจากกรมการปกครอง

¹⁹ สำนักงานจังหวัด, เอกสารบรรยายสรุปและข้อมูลจังหวัดลำพูน (ลำพูน : ฝ่ายข้อมูลและติดตามประเมินผล, 2544), หน้า 2

²⁰ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, รายงานการวิจัยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 17 พฤศจิกายน 2539 (กรุงเทพฯ : ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง, 2540), หน้า 40.

ตารางที่ 3.2 ข้อมูลการเลือกตั้ง ส.ส. จังหวัดลำพูน พ.ศ. 2539

ลำดับ ที่	ภาค / จังหวัด	จำนวน หน่วยเลือกตั้ง	จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง			จำนวนผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง			ร้อยละ
			ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	
.... 44	ลำพูน	553	146,180	150,350	296,530	111,817	115,316	227,133	76.60

ตารางที่ 3.3 ข้อมูลของบัตรที่ไม่ลงคะแนนและบัตรเสีย

ลักษณะบัตร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
บัตรไม่ลงคะแนน	2,971	1.23
บัตรเสีย	6,718	2.96

3.3 ข้อมูลทางการปกครอง

3.3.1 การแบ่งเขตการปกครอง จังหวัดลำพูน แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ 51 ตำบล 542 หมู่บ้าน 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 เทศบาลเมือง 12 เทศบาลตำบล 45 องค์การบริหารส่วนตำบล และ 2 สภาตำบล

ตารางที่ 3.4 การแบ่งเขตการปกครองจังหวัดลำพูน

อำเภอและกิ่งอำเภอ	พื้นที่ (ตร.กม.)	ตำบล	หมู่บ้าน	เทศบาล ตำบล	อบต.	ระยะห่างจาก จังหวัด (กม.)
อำเภอเมือง ลำพูน	479.825	14	157	4	12	2
อำเภอป่าซาง	299.950	9	83	2	7	11
อำเภอบ้านโฮ่ง	596.950	5	55	1	5	36
อำเภอแม่ทา	762.630	6	67	2	6	25
อำเภอลี้	1,701.99	8	92	2	8	105
อำเภอทุ่งหัวช้าง	486.129	3	35	1	3	105
อำเภอบ้านธิ	129.024	2	29	-	2	26
กิ่งอำเภอเวียงหนองล่อง	49.433	3	24	1	2	45
รวม	4,505.882	51	542	13	45	-

3.3.2 ประชากร จังหวัดลำพูน มีประชากร ทั้งสิ้น 405,739 คน จำแนกเป็นชาย 199,068 คน และหญิง 206,671 คน

ตารางที่ 3.5 จำนวนประชากรจังหวัดลำพูน จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน (คน)
ชาย	199,068
หญิง	206,671
รวมประชากรทั้งสิ้น	405,739

ที่มา ที่ทำการปกครองจังหวัดลำพูน ณ วันที่ 30 กันยายน 2544

3.3.3 ประชากรและการเปลี่ยนแปลงทางประชากร²¹

จังหวัดลำพูน ปัจจุบันมีประชากร จำนวน 405,739 คน เป็นเพศชาย 199,068 คน เพศหญิง 206,671 คน ในจำนวนนี้เป็นชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยง จำนวน 26,654 คน คิดเป็นร้อยละ 6.56 ของประชากรทั้งหมด โดยอาศัยอยู่พื้นที่สูง ในอำเภอบ้านโฮ่ง อำเภอแม่ทา อำเภอลี้และอำเภอทุ่งหัวช้าง

²¹ สำนักงานจังหวัด, เอกสารบรรยายสรุปและข้อมูลจังหวัดลำพูน, หน้า 32-33

ตารางที่ 3.6 รายละเอียดจำนวนประชากรและครอบครัว จังหวัดลำพูน จำแนกตามพื้นที่

พื้นที่	จำนวนประชากร (คน)			จำนวน ครอบครัว
	ชาย	หญิง	รวม	
อำเภอเมืองลำพูน	45,969	49,583	95,552	32,503
อำเภอป่าซาง	15,246	15,202	30,448	9,390
อำเภอบ้านโฮ่ง	17,319	17,744	35,063	10,210
อำเภอแม่ทา	29,096	28,096	57,192	15,900
อำเภอเถี	8,356	8,124	16,480	4,453
อำเภอทุ่งหัวช้าง	23,486	24,141	47,627	15,861
อำเภอบ้านธิ	8,706	9,098	17,804	5,967
กิ่งอำเภอเวียงหนองล่อง	6,271	6,406	12,677	4,276
เทศบาลเมืองลำพูน	7,155	8,103	15,258	5,310
เทศบาลตำบลอุโมงค์	6,532	7,092	13,624	4,401
เทศบาลตำบลริมปิง	3,448	3,728	7,176	2,333
เทศบาลตำบลบ้านแป้น	3,306	3,627	6,933	2,172
เทศบาลตำบลม่วงน้อย	2,258	2,471	4,729	1,597
เทศบาลตำบลป่าซาง	4,028	4,602	8,630	2,954
เทศบาลตำบลบ้านโฮ่ง	4,386	4,717	9,103	3,003
เทศบาลตำบลวังคีน	2,028	2,004	4,032	1,718
เทศบาลตำบลแม่ตึ่น	1,574	1,665	3,239	953
เทศบาลตำบลทุ่งหัวช้าง	1,128	1,083	2,211	757
เทศบาลตำบลทาสบเต้า	3,295	3,402	6,697	2,338
เทศบาลตำบลทาภาส	2,040	2,201	4,241	1,392
เทศบาลตำบลวังผาง	3,441	3,582	7,023	2,223
รวม	199,068	206,671	405,739	129,711

ความหนาแน่นของประชากร โดยเฉลี่ยเท่ากับ 90 คนต่อพื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตร อัตราการเกิด 8.55 ต่อพันประชากร อัตราการตาย 9.23 ต่อพันประชากร อัตราเพิ่มตามธรรมชาติ ร้อยละ -0.068 ซึ่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์ต่ำ

สาเหตุการตายของประชาชนในจังหวัด พบว่า คายด้วยโรคภาวะภูมิคุ้มกันบกพร่องมากที่สุด คิดเป็นอัตรา 96.25 ต่อแสนประชากร รองลงมา คือโรคมะเร็ง เนื้องอก คิดเป็นอัตรา 89.00 ต่อแสนประชากร และอันดับที่ 3 คือโรคหัวใจ คิดเป็นอัตรา 82.00 ต่อแสนประชากร

3.4 การบริหารราชการ

จังหวัดลำพูน มีหน่วยราชการต่าง ๆ ปฏิบัติราชการในพื้นที่ ประกอบด้วย

1. หน่วยงานการบริหารราชการส่วนกลางที่มาปฏิบัติงานในเขตพื้นที่จังหวัดลำพูน
รวมทั้งสิ้น 20 หน่วยงาน
 2. หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ 11 หน่วยงาน
 3. หน่วยงานการบริหารราชการส่วนภูมิภาค เป็นส่วนราชการประจำจังหวัดซึ่งกระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ ได้ส่งมาปฏิบัติราชการในจังหวัด รวมทั้งสิ้น 35 หน่วยงาน
 4. หน่วยงานการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น รวมทั้งสิ้น 59 หน่วยงาน
- ประกอบด้วย

4.1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด	1	แห่ง
4.2 เทศบาลเมืองลำพูน	1	แห่ง
4.3 เทศบาลตำบล	12	แห่ง
4.4 องค์การบริหารส่วนตำบล	45	แห่ง

3.5 การเมือง

3.5.1 การแบ่งเขตเลือกตั้ง

ปัจจุบันการดำเนินการเกี่ยวกับการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ. 2540 กฎหมายได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งได้มีการออกข้อกำหนดของคณะกรรมการเลือกตั้งจัดให้มีการแบ่งเขตเลือกตั้งใหม่ จากเดิมจังหวัดลำพูนมีเขตเลือกตั้งเดียว โดยใช้พื้นที่จังหวัดทั้งหมดเป็นเขตเลือกตั้ง

จากกฎหมายฯ ดังกล่าว ทำให้จังหวัดลำพูนได้มีแบ่งเขตเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่เป็น 3 เขต แต่ละเขตมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เขตละ 1 คน มีผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการเลือกตั้ง คือ คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดลำพูน จำนวน 5 คน ซึ่งมีสำนักงานตั้งอยู่ ณ ศาลาประชาคมจังหวัดลำพูน โดยมีพื้นที่ในแต่ละเขต ดังนี้

เขตเลือกตั้งที่ 1	อำเภอเมืองลำพูน (ยกเว้นตำบลมะเขือแจ้)
เขตเลือกตั้งที่ 2	อำเภอป่าซาง อำเภอเมือง (เฉพาะตำบลมะเขือแจ้) อำเภอแม่ทา อำเภอบ้านธิ
เขตเลือกตั้งที่ 3	อำเภอบ้านโฮ่ง อำเภอทุ่งหัวช้าง อำเภอลี้ กิ่งอำเภอเวียงหนองล่อง

3.5.2 ประชากรที่มีสิทธิเลือกตั้ง

ประชากรในจังหวัดลำพูน เป็นผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้ง จำนวนทั้งสิ้น 310,022 คน แยกเป็น ชาย 154,755 คน หญิง 155,267 คน

ตารางที่ 3.7 จำนวนประชากรจังหวัดลำพูนที่มีสิทธิเลือกตั้ง จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวนประชากรที่มีสิทธิเลือกตั้ง (คน)
ชาย	154,755
หญิง	155,267
รวม	310,022

ที่มา ทำการปกครองจังหวัดลำพูน ณ วันที่ 31 กรกฎาคม 2544

3.5.3 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

จังหวัดลำพูน มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 3 คน คือ

นางสาวอากาศการณ์	พุทธป่วน
นายสงวน	พงษ์มณี และ
นายทรงชัย	วงศ์สวัสดิ์

3.5.4 สถิติการเลือกตั้งในจังหวัดลำพูน ²²

จังหวัดลำพูน มีสถิติการเลือกตั้ง 5 ประเภท คือ

- สมาชิกวุฒิสภา
- สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- สมาชิกสภาจังหวัด
- สมาชิกสภาเทศบาล และ
- สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

3.5.4.1 การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา (4 มีนาคม 2543) มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง ร้อยละ 80.27 บัตรเสีย ร้อยละ 8.16

3.5.4.2 การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

1) แบบแบ่งเขต (6 มกราคม 2544) มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง (มากเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ) ร้อยละ 83.78 บัตรเสีย ร้อยละ 11.41

2) แบบบัญชีรายชื่อ (6 มกราคม 2544) มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง ร้อยละ 83.78 มีบัตรเสีย ร้อยละ 2.25

3.5.4.3 การเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัด (พ.ศ. 2543) มีผู้มาใช้สิทธิในระดับปานกลาง คือ ร้อยละ 65.25 เป็นอันดับที่ 51 ของประเทศ มีบัตรเสีย ร้อยละ 4.3

3.5.4.4 การเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล (พ.ศ. 2542) มีผู้มาใช้สิทธิในระดับปานกลาง คือ ร้อยละ 58.14 บัตรเสีย ร้อยละ 7.60

3.5.4.5 การเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (กรณีครบวาระประจำปี 2544) 6 อำเภอ 21 อบต. มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง ร้อยละ 75.78 เป็นอันดับ 6 ของประเทศ บัตรเสีย ร้อยละ 3.45

²² ที่ทำการปกครองจังหวัดลำพูน